

tartására kiváló gondot fordított. De bármennyire jó gazda volt is Ráth, a művészi tevékenységet bőkezűen megjutalmazta, kivált ha valamely tehetség fejlesztéséről volt szó. Ennek eredeti, egyéni megnyilatkozásain ő, aki mindig, mindenütt, ahol volt, vezetett, soha a legkisebb befolyást sem igyekezett gyakorolni. Csak két irányban érvényesítette kérlelhetetlenül befolyását: a tekintetben, hogy művészeti iparunk eredeti legyen, korunknak felfogását, a szépről táplált nézeteinket tükrözze vissza s életviszonyainknak megfeleljen. Aki pedig ez általános érvényű igazságokból reánk nézve vonja le a konzekvenciákat, okvetlen oda jut, hogy művészeti iparunknak tehát magyarnak kell lennie. És tényleg Ráth György volt iparművészetünk nemzeti irányú fejlődésének első, mindvégig szinte fanatikus bajnoka.

Ha most koszorúba akarjuk kötni a legszebb virágokat, melyek az ápolására bízott talajból keze alatt kinőttek, hogy e koszorúval emlékének áldozzunk ma, tegyük egymásmellé a Társulat soha nem remélt fejlődését, a karácsonyi kiállításokat, melyeket ő hono-

sított meg, a milleniumi, a szentpétervári, a párisi világ-, torinói és végül a st.-louisi kiállításokat, mindmegannyi fényes fejezete a magyar iparművészetnek, melyet ő vezetett és ezeknek megbecsülhetlen nagy eredményét: hazánk iparművészetének elismerése, jelen helye a nyugati nemzetek sorában, a világverseny tényezői között.

Ráth György meghalt, műve egységes, de ezernyi elemekből összealkotott. Remélem, nemzeti jólétünk érdekében hiszem, hogy mi, utódai, képesek leszünk azt megtartani, folytatni s a befejezéshez egy lépéssel közelebb vinni. Hiszem, remélem, hogy így lesz, de ez mégsem bizonyos. Ellenben életének egy másik műve: gyűjteménye, melylyel egészen más téren hagyott maga után méltó emléket, örök időkre hazánk el nem idegeníthető kincse. — Azzá lett özvegye nagylelkűségéből. Ráth Györgyné, az elhunytak szeretetteljes élettársa, emlékének hű őre, a Ráth György lelkének virágaiból font koszorúhoz az örökzöldet fűzte. A nemzet halála legyen jutalma Ráth Györgynek és fenkölt gondolkozású nejeinek.



A BATIK-TEHNIKÁRÓL.

ÍRTA: CS. K.

A Z ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MUZEUMBAN május hó 3-ától 10-ig kisebb kiállítás keretében különféle batik-munkák voltak láthatók. Ezzel kapcsolatban Wegerfi Agatha, hollandiai művésznő, előadást tartott a batik-tehnikáról. Ebből az alkalomból megemlékezünk e tárgyról és különösen az eredeti, jávai technikát ismertetjük meg olvasóinkkal és egyszerűsmind a nevezett művésznő módszerét is.

A batikozás módja a következő: a díszítendő szövetet, ott hol eredeti színét meg akarjuk tartani, valamely anyaggal borítjuk. Szükséges azonban, hogy ez annyira tapadjon, hogy a folyékony festéktől, melybe a szövetet belemártjuk, az eltakart részeken megvédje. A szabadon maradt részek a festék színét felveszik. A szöveteknek ilyenén való díszítése nagyon régi és különösen az Indiai óceán szigeteinek, leginkább pedig Jávának lakói használják. Jáva Holland-India legkiválóbb szigete. Itt a batik-tecnika már 14 évszázaddal ezelőtt is használatos volt. Jávában a batikozást mindig asszonyok művelték és a családban

anyáról leányra szállott. Ezáltal oly gyakorlatra tettek szert, hogy méltán érdemlik ki munkájukkal csodálatunkat. Náluk a batik-művészet nagy tekintélynek örvend, művelői általános tiszteletben részesülnek. Míg a szövést az alacsonyabb néposztály női végzik, addig a batik-szövetek készítésével a legelőkelőbb asszonyok foglalkoznak.

Másik, jóval egyszerűbb díszítési módnál, mely szintén ugyanazon elven alapszik, vékony rétegű bambusz-szeleket varrtak a szövetre és így áztatták a festék-fürdőbe. Az eltakart rész a szövet eredeti színében maradt. Még egyszerűbb módot használtak az Aroe-szigetek lakói. Ők panduslevelekből szőtt sarongjaikat (törülköző alakú hosszúságú kendő, melyet a csípő körül viselnek) oly módon díszítették, hogy több, kisebb, különböző alakú bambusz-szeleket felvarrtak a szövetre és azt füst fölé tartották, miáltal a szabadon maradt részek a füsttől barnás színt nyertek.

A népesség Jávában ősidők óta kasztokra oszlik. Ez még mai nap is megnyilvánul a ruházatban. Amíg

az alacsonyabb néposztály asszonyai az ú. n. loerig-et viselik és a használt nyomtatott díszítés csak sávokból és négyzetekből állhat, addig a magasabb osztályok női és férfiai batikos ruházatot hordanak.

A batikozásnál lényeges, hogy a fődésrehasznált anyag erősen tapadjon a szövet szálaihoz, a festéket a fődött részekben behatolni ne engedje, a festés után pedig jól el lehessen távolítani. E célra legalkalmasabb a viasz; akár mint méh-viasz, növényi vagy ásványi viasz, akár mint ozokerit. Mindnek az a tulajdonsága, hogy alacsony hőmérséknel, 60° C-nál olvad, folyékonyvá válik, a szövetbe, melyet védenie kell, teljesen behatol és könnyen el is távolítható és foltot nem hagy hátra. Sem az enyv, sem a gyanta, sem a keményítő eme tulajdonságokkal nem bír és így a viaszszal egyik sem versenyezhet.

Az adott szövetre, mely Indiában kizárólag kattunból áll, rárajzoljuk a kívánt rajzot. A szükséges viaszt legcélszerűbb tágas edényben kis gáztűzhelyen melegíteni,



A TJANTING.

hőmérséklete azonban a 110—120° C-t túl ne lépje. A folyékony viaszból kis kanna alakú, vékony kifolyó csővel ellátott edénykével, az ú. n. tjanting-gal kimerünk és a csövön keresztül a rajz körvonala szerint folytatjuk az olvasztott viaszt. Ehhez a munkához természetesen sok gyakorlat és biztos kéz szükséges. A tjanting vékony rézbádógból készül és a könnyebb kezelhetés céljából bambuszszárhoz van erősítve. Amint a viasz a szövetre ér, megkeményedik és így a rajz helyessége könnyen ellenőrizhető. Különböző vastagságú vonalakhoz különböző vastagságú csövecskével bíró tjantingot használunk. Vannak olyan edénykéik is, melyekből egymás mellett több csövecske ágazik ki. A közben maradt nagyobb felületeket azután a folyékony viaszba mártott keskenyebb vagy szélesebb ecsettel vonjuk be, ugyszinté a szövet visszáját is.

Ha a kívánt helyeken a szövet viasszal be van vonva, akkor a kívánt festékanyagot tartalmazó nagyobb edénybe helyezük. A festő folyadék hőmérséklete oly alacsony legyen, hogy a viasz le ne olvadjon a szövetről. A festékben annyi ideig marad a szövet, amíg a festőanyag bele nem hatolt. A szin maradandó, mert a festőanyag nemcsak a felületen van, hanem teljesen átjárja a szövetet. Ezután megszáritjuk és a viaszt eltávolítjuk. Az indiai módszer szerint ez úgy történik, hogy a szövetet forró vízbe mártják, ennek melegétől a viasz megolvad. Wegerif Agatha úrnő ezt vegyszerekkel eszközli, melynek összetételét hosszas kísérletezés után állapította meg. A bársony és plüs szöveteket gőzzel fűtött hengereken száritja, hogy azok eredeti fényüket és állapotukat vissza-

nyerjék. Mint már említettük, Jávában csak kattun szöveteket használnak, a nevezett művész pedig a batikozást tetszés szerinti szöveten alkalmazza. Csodálatos hatást ér el azáltal, hogy a keményedő viaszréteget ötletszerűen megtöri, miáltal villámszerű repedések támadnak, amelyen a festőanyag kisebb-nagyobb mérvben beszívárog és márványos erezetű rajzot ad.

A leolvadt viasz, fajsulya könnyebb lévén a vizénél, a felszínen gyűl egybe és onnan egyszerűen lemeríthető. Más-más szín számára más-más festő-edényt használunk. Ha pl. fehér, kék és barna szinű óhajtunk, úgy először azokat a helyeket fődjük le, melyeket fehér és kék szinűre terveztünk; az így kezelt szövetet azután a barna festékbe mártjuk. Majd eltávolítjuk a viaszt és a fehér és barna részeket vonjuk be és a szövetet kék festékben áztatjuk. Az indigókék, barna, vörös és fekete szín a leghasználatosabbak az indiai batikokon. Természetes, hogy a festőanyagoknak vízben oldhatatlannak kell lennie.

A díszítésnek ez a módja meglehetősen hosszadalmas. A jávai asszony egy teljes ruházaton 30—40 napig dolgozik. A szinézés és száritás ebből körülbelül 15 napot vesz igénybe, a munkaidő még így is 15—25 nap. Tökéletesebb európai felszereléssel ez a munkaidő azonban jóval kevesebb. Keleten is igyekeztek a dolgot egyszerűsíteni, még pedig olyformán, hogy fémformákat használtak: ez a tjap. Azt vékony, hosszúkás rézlemezéből készítik. A tjapot meleg, folyékony viaszba mártva, hirtelen a szövetre nyomják. A szövet hátulját szabadon hagyva, áztatják a festékben. Ez azonban már nem is nevezhető batiknak.

A batikot Keleten hamisítják is. De amint a kézi csipke sokkal értékesebb mint a gyári, úgy e hamisítványok sem versenyezhetnek az igazi batikkal.

Jáva Hollandia gyarmata lévén, mi sem természetesebb, hogy e technika elsősorban Hollandiában keltett figyelmet. Ennek különösen kedvezett a művészetben keletkezett új irány. Több németalföldi művész kísérletezett e technikával. Egyesek különösen pergamenen értek el szép eredményeket. Mások szövetekkel kísérleteztek. Ezek közül a legnagyobb sikert Wegerif Agatha érte el, miként azt az Iparművészeti Múzeumban bemutatott kiállítás is igazolta. E művész hét év óta foglalkozik a batik-tehnikával és már eddig is több jeles tanítványt nevelt, kik közül különösen a párisi Lebeau érdemel említést. Lebeau a selymet használja előszeretettel. Munkáit az „Art et Décoration“-ban (1905. évf. 155—163. old.) M. P. Verneuil ismertette. Wegerif Agathát kísérletei rávezették, hogy azok a festőanyagok, melyek kattunra alkalmasak, selymen vagy gyapjuszöveteken nem használhatók. Legkényesebb a selyembársony.

A batik különösen bútorszövetek, függönyök és faliszőnyegek gyanánt alkalmazható előnyösen, főleg nyugodt hatásánál és tartosságánál fogva. Kívánatos volna, hogy iparművészettel foglalkozó hölgyeink kísérletezzenek ez érdekes tehnikával.

